

Гюргево разстрелва Русе със залпове от органични отрови

Доказателствата е открил екип на БАН. Докато се намери кой да ги чуе, в града може да не остане жив човек

И покрай тези избори около Русе се завихриха политически страсти, спретнаха се един-два минипревлата из разните сили, целящи да осигурят кресла в парламента, а след гласуването защитниците отново изчезнаха. Русенци останаха в своята газова камера в очакване на следващото гласоподаване.

Миналата седмица след едно от поредните обгазявания, станали всекидневна традиция от 24 август насам, по телевизията се чу, че в града има някаква подозрителна лаборатория на БАН, която нищо не казва на обществеността и май само подяжда парите ѝ. После по радиото се изказа ст. н. с. Николай Ризов от Министерството на здравеопазването с вариация на прочутата фраза на Гриша Филипов: „Вие, русенци, само като ви замирише на нещо, и започвате да вдигате врява.“ После той увери потърпевшите от софийския ефир, че въздухът им бил кристално чист. Два дни по-късно, след като дишащите въпросния „кристален въздух“, му отправиха няколко не съвсем цензурни благословии, той се извини, че думичката „му се изплъзнала“, без да иска.

„168 часа“ потърси „подозрителната лаборатория“, която се оказа екип на Института по органична химия с център по фитохимия към БАН.

„Работим от 20 юли 1990 г., когато в Народното събрание се повдигна въпросът за Русе и се изнесоха факти, че страната не разполага с апаратура, която да върши анализите, а обгазяванията са от неизвестен източник, разказаха ни представители на екипа. Първия етап на анализите извършихме с наличната в БАН апаратура. От 20 юли започнахме да получаваме по самолет всеки ден проби от Районната инспекция за опазване на околната среда (РИОПС) – Русе. Дежуряхме 24 часа. Изследването с известни прекъсвания продължи до 10 септември, когато началникът на РИОПС Стоян Върбанов спря да подава проби, защото нямало източници на обгазяване.

Открихме много специфични органични замърсители, които не могат да бъдат продукт на русенските производства и явно идват от цеха за вулканисти на химическите заводи в Гюргево. Те се получават при неправилното изгаряне на отпадъчната смола от вулканистното производство.

Обгазяванията на Русе явно са резултат на технологични аварии, неспазване на технологичния режим или неправилно унищожаване на отпадъците в химическите заводи. Има и други технологии в зоната Русе-Гюргево, които завършват с изгаряне на химическите отпадъци, но то трябва да става в специални пещи при определена температура. Когато температурата е ниска, се получава не унищожаване на отпадъците, а тяхното превръщане в летлива форма.

Оформихме отчета и го защитихме последните дни на ноември в Центъра по екологичен мониторинг към Министерството на околната среда. Разбрахме се с министерството, че ще дадем информация на международните експерти, които ще дойдат през декември (1990 г.), макар само за качествените резултати, за да насочим вниманието им към технологиите, които подлежат на обследване.

Независимо от това, че защитихме с положителна рецензия, че работата е изпълнена на високо научно равнище, имаме много бурна съпротива от стра-

на на наши колеги от Медицинската академия, които извършват подобни анализи като експерти на Министерството на околната среда. Бяхме обвинени, че сме мошеници, че такива вещества никога не могат да летят. Те не вярваха, че могат да се получат такива обгазявания, смятаха, че органични замърсители липсват в Русе. И тъй като представителите на Министерството на околната среда не са специалисти по органични анализи, те самите не посмяха да използват данните пред международните експерти. Не бяхме допуснати под предлог, че късно сме обяснили желанието си да разговаряме с тях.

През тази година екипът работи в Русе от 25 юли. Използваме апаратура на Националната служба за охрана при президентството, която ни бе предоставена благодарение на инициативата и активното съдействие на Петър Слабаков и Цонка Букурова. (Организаторката на протеста на русенските жени в тоталитарно време, председателка на „Екогласност“ – Русе, сега обявена за комунистическа агентка – б. р.) Събрани и анализирани са стотици проби главно с помощта на доброволци на независимо сдружение „Екогласност“ в града. Получените данни потвърдиха и обогатиха предишните наблюдения.

Виолет Цеков, съсценарист на филма „Дишай“: „Борбата беше ужасна. Групата от Министерството на здравеопазването се нахвърли върху нашите специалисти, че са некомпетентни, мошеници. Главна роля играеше Николай Ризов (този с „кристалния въздух“ от миналата седмица – б. р.), който си позволи по адрес на експертите ужасни изрази.

Натискът е всестранен. Предишните ни експерти, отчаяни, уморени, се оттеглиха последователно. Всички на всички равнища пречат. За самата апаратура бяха такива викове, че се наложи няколко пъти да ходим при президента. Генералът от службата за охрана прояви разбиране и я даде, въпреки че имаше натиск, че тук тя щяла да бъде полезна, защото с нея щели да изследват храни. Ризов искаше апаратурата за себе си и отрече възможността с нея да се установи какви са замърсителите на Русе.“

Обвиняват екипа и в други неща – че напразно харчи народни пари, че взема огромни хонорари, че върти частен бизнес, че са ченгета, щом апаратурата е на бившето УБО и с нея са били изследвани храните на бившите големи.

Свободка Стефанова, председателка

на Зелената партия (СДС) в Русе, вече депутатка, пред кореспондента ни Николай Варадинов: „Първите точни газхроматографски анализи на замърсителите от първа площадка на гюргевския химкомбинат са били направени от центъра за ускорено внедряване „Прогрес“ в периода 15–28 април 1988 г., но те са били скрити от тогавашния директор на центъра към Министерството на околната среда проф. Иван Атанасов и доц. Иван Русев. Тези данни не са били представени на българската правителствена комисия и на румънците нарочно, за да се склучи по-късно договорът с полковника от Държавна сигурност Георги Стоев от лабораторията за изследване замърсяванията на атмосферата към БАН. Първият договор е сключен между БАН и Министерството на околната среда през 1988 г., като са изплатени суми от порядъка на 25 хил. лв. при две отрицателни рецензии. Вторият договор е сключен през миналата година за 44 хил. лв., от които 19 хил. са хонорар на групата, занимаваща се с изследванията, без отново да бъдат предоставени точни данни за замърсяванията на въздуха.“

Институтът по органична химия към БАН официално ни уведоми, че техният екип работи доброволно и без хонорар, а материалните и транспортните разходи са поети от Министерството на околната среда. Пълните данни, получени от изследванията, ще бъдат съобщени вероятно следващата седмица след разглеждането им от научен съвет и ще бъдат предоставени на международната научна конференция по проблемите на Русе, която ще се състои от 11 до 15 ноември. Данните са били дадени на премиера Попов по време на срещата му с румънски министри.

Виолет Цеков: „Димитър Попов обаче тръгна без тази информация. Наложихме намесата на Красен Станчев, на Петър Слабаков, на Цонка Букурова чрез президента, за да стигнем до Попов. Данните му бяха съобщени в самолета.“

Цонка Букурова: „Румънците при срещата на 11 септември в Гюргево попитаха дали сме направили обстоен анализ и дали сме доказали с какво ни троят. Опитаха се бяхме предната вечер да се разберем с г-н Светослав Генчев, ръководител на българската част от смесената българо-румънска комисия. Обяснихме му с какво разполагаме. Те отиваха с данните от 1988 г. Той каза, че не е дошло още времето за тези изследвания, но обеща да ги включи, когато се на-

ложи. Обеща, но не ги включи официално. Когато румънците обаче поставиха въпроса, г-н Генчев беше притиснат до стената, стана и каза, че такава експертиза е направена от БАН и че скоро ще им бъдат представени данните.“

Представител на екипа на БАН: „На срещата предложихме на румънската страна да направим съвместно изследване на русенска и на гюргевска територия и веднага в тяхно присъствие да анализираме пробите. Първия ден румънците пред нас казаха, че не възрават. После нас ни отстраниха и тогава румънският ръководител г-н Чолак е забранил допускането до съвместно изследване и остана на третия ден официално да поискаме да бъде записано в протокола румънското становище. Съгласни ли са на съвместна група, която да определи органичните замърсители в зоната, или не. Г-н Генчев каза, че тези въпроси в момента не подлежат на обсъждане и ще бъдат поставени допълнително. В момента се обсъждали данните от 1988 година, а не съвременното състояние на въпроса.“

Борбата за използването на данните в експертните комисии продължава. Междувременно Националната служба за охрана си иска апаратурата.

Представител на екипа на БАН: „Когато получихме апаратурата, тя изобщо не беше включвана. Вероятно ако не бяхме я взели и сега щеше да събира прах. Службата не разполага със специалисти, които да я използват. Предполагам обаче, че с нея могат да се изкарат доста пари, ако тя контролира производенията на частните производители.“

Свободка Стефанова: „Апаратурата на екипа на БАН беше наречена суперспециална, взета от УБО. Точно такъв газхроматограф имаме ние в Русе в завод „Гаврил Генов“, но той не се използва.“

Стоян Върбанов, началник на РИОПС – Русе: „Не всеки газхроматограф с детекторите и колоните към него е подходящ за качествено и количествено определяне на даден замърсител. Не е достатъчно да имаме само газхроматограф, необходим е и течен хроматограф, а газхроматографията без маспектроскопия и други инструментални методи не са достатъчни за количествено и качествено определяне на изследваните вещества. Газхроматографът на „Гаврил Генов“ може да бъде използван за контрол на някои потенциални замърсители на въздуха на Русе, но при наличието на разработена методика чрез посочените по-горе инструменти.“

Разказаното дотук е само част от многото подмолни скандали, които се въртят около изследванията на русенската атмосфера. И те започват още от 1987 г. Караниците се пренасят в българо-румънската комисия, където всъщност българската позиция е все още неуточнена. Вече трето правителство обещава на русенци, че е поставило началото за решаването на проблема. Десет години минаха, започнаха да се раждат уроди. За съжаление май предстоят още десет. . .

ДАНКА ВАСИЛЕВА